

Vlatka Štimac Ljubas

SUFIKSALNE TVORENICE U POSTANKU MODNO-ODJEVNIH NAZIVA

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

UDK 811.163.42'373.2:391>(497.5)

Uz posuđivanje i preuzimanje te tvorbu višječlanih naziva, najčešći je način postanka modno-odjevnih naziva hrvatska tvorba i to tvorba sufiksálnih tvorenica, imenica i pridjeva. Korpusom za ovaj rad bili su modni časopisi na hrvatskome jeziku iz drugoga razdoblja povijesti hrvatskoga standardnog jezika (od 1918. do 1941. g.) koji su se tada pojavili prvi put pa to razdoblje i podrazumijevam dobom postanka, odnosno oblikovanja sustava naziva s područja modno-odjevnog i tekstilno-tehnološke struke. Riječ je o sljedećim časopisima: prvi modni časopis na hrvatskome jeziku i središnji dio korpusa *Pariška moda, list za žensku i dječju odjeću i za ženski ručni rad*, izlazi od 1895. do 1907. i od 1920. do 1938. (*Ilustrovani mjesečnik za modu, dom i društvo*); *Praktični modni list*, 1919.-1921., s prilogom *Elegantni svijet*; *Ženski list za modu, zabavu i kućanstvo*, 1925. - 1938.; *Novi ženski list*, 1938. - 1939.; *Hrvatica*, 1939.-1940.; *Hrvatski ženski list*, 1939. - 1943.; *Ženski svijet, mjesečnik za kulturne, socijalne i političke interese jugoslavenskih žena*, od 3. godišta: *Jugoslavenska žena*, 1917.-1919., 1920.; *Ženski svijet, list za zabavu i pouku*, 1939.-1941.

U članku analiziram postanak imenica sufiksálnom tvorbom; tvorbu imenica sufiksálna koji su danas slabo plodni ili zastarjeli te sufiksálnu tvorbu pridjeva od kojih su najčešći oni s opisnim i odnosnim značenjem. Time će se izdvojiti sufiksi koji sudjeluju u tvorbi hrvatskih modno-odjevnih naziva.

ključne riječi: hrvatsko modno-odjevno nazivlje, korpus, tvorba riječi, sufiksálna tvorba

Uvod

Tvorba riječi jedan je od mogućih načina postanka hrvatskih naziva. Ona označuje jezičnu pojavu kojom u jeziku postaju nove riječi na osnovi dosadašnjih, ali i lingvističku disciplinu koja izučava tu pojavu. U modno-odjevnome nazivlju može se najprije odrediti koje su riječi tvorbene, a koje netvorbene. Budući da je riječ o nazivlju koje je uglavnom posuđeno iz njemačkoga i francuskoga jezika, ne pronalazimo mnogo hrvatskih naziva, to jest naziva tvorenih prema zakonitostima hrvatskoga tvorbenog sustava. Ipak je u razdoblju postanka modno-odjevnih naziva od 1918. do 1941. bilo mnogo više hrvatskih naziva nego što ih za pojedine pojmove ima danas; umjesto nekadašnjih hrvatskih naziva u suvremenome ćemo leksiku najčešće pronaći posuđenicu. Kod mnogih su se naziva dogodila raslojavanja u značenju: u doba postanka određeni je naziv značio jedno, a danas znači nešto posve drugo ili više nije u upotrebi: možemo reći kako je zastario, prešao u arhaizme s dijelom svojega značenja ili potpuno. Građu iz korpusa možemo podijeliti na tvorbene, netvorbene i višječlane (višerječne) nazive. Kada se govori o tvorbenim nazivima, što znači o nazivima s jasnim postankom, to pretpostavlja da njihovo značenje i glasovnu strukturu možemo dovesti u vezu s kojom

drugom riječi u jeziku. Nasuprot tomu, netvorbena je riječ kada se u tvorbenome uzorku prekine glasovna ili semantička veza, ili jedna i druga pa tu riječ više ne možemo dovesti u vezu ni s jednom drugom riječju (Babić 2002: 23-27). Također, kako je većina modno-odjevnih naziva posuđena iz njemačkoga ili francuskoga jezika, jasno je da su hrvatski nazivi u manjini, dok drugi pak velik dio među hrvatskim nazivima zauzimaju višičlani nazivi. U uvodnome dijelu, nadalje, treba obratiti pozornost i na činjenicu kako je u tvorbenoj analizi hrvatskih naziva najčešće teško odrediti postanak jer su leksikografske definicije u starijim rječnicima nepotpune i neprecizne, a mnogi se analizirani nazivi potvrđeni korpusom u tim rječnicima ili ne pronalaze ili imaju značenja koja nisu u vezi s modno-odjevnom terminologijom. Značenja za pojedine nazive ne možemo tražiti ni u suvremenim rječnicima jer je negdašnjemu modno-odjevnom nazivu danas pridružen posve drugi sadržaj ili se pak *stari naziv* više uopće ne koristi: on danas ima drukčiji, najčešće posuđen izraz. Vrlo je teško stoga načiniti precizno semantičko preobličivanje s namjerom da se odrede (bliže) tvorbene veze odnosno tvorbeni način postanka naziva.

Uzimajući u obzir popis leksema prema odabranome korpusu, modno-odjevni su nazivi postali hrvatskom tvorbom uglavnom imenice i pridjevi, a najčešći je način njihova postanka sufiksalna tvorba. Glagola i priloga u modno-odjevnome nazivlju gotovo nema, osim nešto prefiksarno tvorenih glagola i sufiksarno tvorenih priloga (priloge tvorene sufiksarno analiziramo i kao nastale preobrazbom). Javlja se i vrlo specifična te relativno slabo produktivna u postanku nazivlja - prefiksarno-sufiksalna tvorba. Najsvojstveniji tvorbeni način hrvatskomu jeziku - *sufiksarnu tvorbu* pokazat ćemo u tvorbi imenica i pridjeva. Sufiksalna je tvorba takav tvorbeni način u kojem nova riječ postaje od osnove jedne riječi dodavanjem tvorbenoga formanta, a takav se tvorbeni formant naziva sufiks ili dometak. Sufiksalna se tvorba dijeli prema vrstama tvorenica i prema nastavcima. Sufiksalne tvorenice razvrstat ćemo prema abecednome slijedu dometaka.

Sufiksalna tvorba imenica

sufiks -a

Sa sufiksom *-a*, kojim se tvore imenice sklonidbenog tipa *žena*, u korpusu smo pronašli sljedeće primjere:

- kopča*, napravica koja služi da se što pričvrsti, prikopča (< *kopčati*);
- oprava*, odjeća ili tkanina (< *opraviti (se)*);
- petlja*, isto što i mašna, zavez, vezanka (< *petljati*);
- podstava*, tkanina koja se podstavlja unutar odjeće (< *podstaviti*);
- podveza*, ono što se podvezuje (< *podvezati*);
- prevjesa*, dio koji je prevješeno (< *prevjesiti*).

Tvorene su od glagolskih osnova, a znače stvar.

sufiks -(a)c

Sa sufiksom *-(a)c*¹ zabilježeni su sljedeći nazivi:

- češljanac*, *njem. Kammgarn* - tkanine od *češljane* vunene pređe;
- zaklopac* - dio kojim se što *zaklapa*, džep;
- zaponac* - dio kojim se što *zaponjuje* (< *zaponiti*), zatvara, patentni zatvarač;
- haljinac* - jutarnja haljina za po kući (negliže);
- pasac* - držač čarapa koji se prikopčava oko *pasa* ili na struku.

U navedenim primjerima sufiksom *-(a)c* imenice se tvore od imeničkih (*haljinac*, *pasac*), pri-

¹ Sufiks *-(a)c* ima *nepostojano a*, a komplementaran je sufiksu *-ac* s *postojanim a*. U korpusu modno-odjevnoga nazivlja nema imenica tvorenih sufiksom *-ac* s *postojanim a* (Babić 2002: 78).

djevnih (*češljanac*) i glagolskih osnova (*zaklopac*, *zaponac*). Većina primjera ne postoji u suvremenom korpusu; zanimljivo je kako umjesto njih imamo posuđenice i/ili usvojenice ili višečlane nazive (npr. *zaklopac* - *džep*, *haljinac* - *negliže*, *pasac* - *halter*, *reg* ili višečlani naziv: *držač čarapa*, *zaponac* - *patentni zatvarač*). Dok je u korpusu *zaponac* - *patentni zatvarač*, prema Akademijinu rječniku *zaponac* znači *zubac*, *špicu na kotaču*, a *zaponci* mogu biti i *'nakit na rukavima košulje'*. Promotivši značenja možemo reći da je naziv *zaponac* višeznačnica nastala hrvatskom tvorбом: od glagola *zaponiti* i tvorbenim formantom *-(a)c* nastao je naziv sa značenjem predmeta kojim se što zaponjuje, zatvara, zakopčava (bilo da je riječ patentnome zatvaraču ili o nakitu kojim se 'zatvaraju' rukavi na (obično muškoj) košulji. U suvremenim rječnicima *zaponac* je višeznačnica od čega su zanimljiva tri značenja: 1. *žbica*, *palac kotača*; 2. *predmet koji se umeće da nešto zadržava*, *zapinjač*, *priječnjak*; 3. *spona*, *kopča*. Drugo značenje sugerira, među ostalim, *'patentni zatvarač'*, a treće *'nakit na rukavima košulje'*. Suvremenim korpusom, međutim, potvrđujemo da se naziv *zaponac* danas ne koristi sa značenjem *'patentni zatvarač'*, a niti sa značenjem *'nakit na rukavima košulje'*: *spona*, *kopča* pa možemo reći da su ta značenja zastarjela.

sufiks -ač

Sa sufiksom -ač u korpusu smo pronašli sljedeće nazive:

ogrtač, odjevni predmet koji se *ogrće* (< *ogrtati*);
pritskač, isto što i drucker (< *pritskati*).

Ovim se sufiksom tvore izvedenice od glagolskih osnova. Označuju stvar, predmet što je najvećim dijelom uvjetovano značenjem glagola kojim je izvedenica motivirana (*ogrtati* /*se*/, *pritskati*).

sufiks -ača

Sa slabo plodnim i uglavnom zastarjelim sufiksom -ača korpusom smo potvrdili sljedeće nazive:

natikača, njem. *Schluffbluze*, bluza koja se *natiče* (< *naticati*);
kaljača, gumena cipela koja se obuva na cipele kao zaštita od vlage i blata (< *kal*, raskvašena zemlja; blato, glib);
pribadača, njem. *Sicherheitsnadel*, igla koja služi za pribadanje;
zapinjača, predmet kojim se *zapinje*, zaustavlja kretanje nečega.

Potvrđeni nazivi nastali su od glagolskih osnova i znače naprave. Nazivi *natikača* i *zapinjača* u suvremenom se nazivlju ne koriste s ovim značenjima; *natikača* je, prema suvremenim izvorima, *'obuća otvorene pete koja se natakne'*, a *zapinjaču*, premda se sa značenjem *'predmeta kojim se što zapinje'* nalazi u suvremenim rječnicima, ne možemo potvrditi u praksi, to jest suvremenim korpusom.

sufiksi -ak, -jak, -njak

Prema *Tvorbi riječi* Stjepana Babića obično se govori o razgraničavanju sufikasa -ak, -jaki -njak pa smo ih uvrstili u zajedničku kategoriju.

Izvedenice tvorene sufiksom -ak najčešće su nastale od glagolskih osnova, osim izvedenice *prednjak* kojoj je osnova pridjevska:

prednjak, prednji dio;
privjesak, predmet koji se o što *privjesi*;
umetak, manji dio ili komad koji se *umeće*;
ušivak, dio koji se *ušiva* u kroju tkanine ili platna;
obšivak, obrub, dio kojim se *opšiva*.

Označuju predmete, stvari nastale djelovanjem glagolske radnje. Naziv *obšivak* danas se ne koristi (u korpusu bez glasovne promjene > *opšivak*), već hrvatski naziv *obrub* i njemačka riječ *bezec* u govoru profesionalnih krojača.

Sa sufiksima *-jak* i *-njak* pronašli smo sljedeće tvorenice:

devinjak, prevedenica njemačke riječi *Kamelhaar* - devina dlaka;

pršnjak, isto što i *grudnjak* - dio ženskog rublja za zaštitu prsa;

grudnjak, dio ženskog rublja za zaštitu i držanje grudi;

strunjak (*njem. Rosshaar* = konjska struna) tkanina koja se izrađuje od konjske strune i pamuka;

porubnjak, isto što i *porub*, vrpca, gajtan.

Izvedenice iz korpusa načinjene sufiksima *-jak* ili *-njak* tvorene su od pridjevnih i imeničkih osnova: *devinjak* sufiksom *-jak* od pridjevne osnove, *strunjak* sufiksom *-jak* od imeničke osnove, a *pršnjak* i *grudnjak* od imeničkih osnova sufiksom *-njak*. Kod izvedenice *pršnjak* u osnovi se dogodila promjena jednačenja po mjestu tvorbe.

Premda se u suvremenim rječnicima s višeznačnice *pršnjak* upućuje na *grudnjak* i na *prsluk* sa značenjem *grudnjaka*, u suvremenome korpusu nije potvrđena upotreba naziva *pršnjak* sa značenjem *grudnjaka*.

Naziv *porubnjak* mogao je imati višestruku motivaciju, mogao je biti motiviran glagolom *porubiti*, imenicom *porub* ili pridjevom *porubni*.

sufiks -alo

S danas gotovo neplodnim sufiksom *-alo* primjer iz korpusa je *opšivalo*, dio kojim se opšivaju porubi, ovratnici, rukavi. Izvedenica je nastala od glagolske osnove. Taj se naziv u suvremenom korpusu ne koristi.

sufiks -av

Sljedeće su izvedenice tvorene sufiksom *-av* (sklonidbeni tip G -*ava*):

prošav, mjesto koje je *prošiveno*;

rukav, dio odjeće koji pokriva *ruku*.

Tvorenica *prošav* nastala je od glagolske osnove, a *rukav* od imeničke.

sufiks -ce

Sufiksom *-ce* tvore se umanjjenice kao u primjeru *odijelce*, malo odijelo, a takve se izvedenice pretežito upotrebljavaju s osjećajnim značenjem. U korpusu se navedena umanjjenica koristi kada označava dječju odjeću.

sufiks -en

Sufiksom *-en* sklonidbenog tipa G -*ena* tvoren je naziv:

prsten, predmet koji se nosi na *prstu*.

Osnova je imenička. Taj je sufiks danas gotovo neplodan.

sufiks -et

Sufiks *-et* pronašli smo samo u primjeru:

angoret, pasmina koza dugih, mekanih dlaka te tkanine i pletiva od tih dlaka.

Obično označava umanjenicu.

sufiks -etak

Od svih sufikasa na *-ak* jedino je *-ak* plodan, a svi su ostali slabo plodni ili neplodni. Tako se primjeri s tim sufiksom potvrđeni u korpusu ne nalaze u suvremenoj terminologiji:

haljetak, kratki kaput, ogrtač (od imenice *halja* koja je u korpusu imala drukčija značenja nego što ih ima danas);

namjetak (aplikacija), dio s *namjenom* da se negdje aplicira, pridoda, upotrijebi; dio materijala koji se pridodaje, prišiva na neki drugi.

Haljetak je tvoren od imeničke osnove i znači umanjenicu. *Namjetak* je nastao hrvatskom tvorbom prevođenjem riječi *aplikacija* koja znači *namjenu, primjenu, uporabu* i osnova je također imenička. Naziv *namjetak* nije zabilježen u suvremenoj upotrebi, a ni u suvremenim rječnicima.

sufiks -ica

Sa sufiksom *-ica* (koji je osnovni sufiks za sufikse *-lica* i *-avica*) u korpusu smo pronašli sljedeće primjere:

bluzica, mala bluza;
borica, mala bora;
opravica, mala oprava;
cipelica, mala cipela;
kapica, mala kapa;
krsnica, krsno odijelo;
košuljica, mala košulja;
podsuknjica, mala podsuknja;
podvezica, mala podveza;
kukuljica < od glagola *kukuljiti se*; pokrivalo kojim se prikriva identitet;
haljinica, mala haljina;
hladilica, napravica za hlađenje;
vrpalica, naprava za vrpanje (krpanje) čarapa;
maramica, mala marama;
nogavica, dio hlaća ili gaća koji obuhvaća nogu;
rukavica, odjevni predmet koji pokriva ruku;
spavaćica, spavaća košulja, košulja u kojoj se spava;
suknjica, mala suknja;
čizmica, hipokoristik i umanjenica naziva čizma;
rukavnica, rukavni otvor, otvor kuda se prodijeva ruka;
zakopčica, kopča; od glagola *zakopčati, zakapčati*;
hlačice, male hlače;
gaćice, male gaće;
donjica, donji dio, dio donjeg rublja (naziv za kombine);
torbica, mala torba.

Sufiks *-ica* jedan je od najplodnijih imeničkih sufikasa. U korpusu sufiks *-ica* tvori izvedenice od imeničkih, glagolskih i pridjevnih osnova. Izvedenice sa sufiksom *-ica* mogu značiti žensko biće (ako je u osnovi imenica sa značenjem muškog bića, to jest imenica sklonidbenog tipa *jelen*), ali mogu značiti i umanjenicu, ako je u osnovi imenica sklonidbenog tipa *žena* (Babić 2002: 166).

U primjerima iz korpusa sufiksom *-ica* najčešće se tvore umanjenice (osobito kada se pridaju nazivi dječjoj odjeći), a postali su uglavnom od imeničkih osnova (*opravica, suknjica, haljinica, hlačice, gaćice, kapica, cipelica, košuljica, podsuknjica*). Od imeničkih osnova nastali su i hipokoristici (*čizmica, podvezica, kajičica, maramica, bluzica, torbica*) koji se vrlo često koriste u nazivanju ženske odjeće.

Od glagolskih osnova tvorene su *kukuljica, zakopčica*. Također od glagolske osnove tvoreni su nazivi *hladilica, vrpalica* sufiksom *-lica*, vrlo plodnim u tvorbi izvedenica što znače 'napravu za'.

Sufiksi *-lica* i *-avica* (kojim su od imeničke osnove tvoreni nazivi *nogavica, rukavica*) nisu izdvojeni posebno jer se oni također ubrajaju u sufikse na *-ica*. Od pridjevne osnove tvoreni su nazivi *spavaćica, krsnica, rukavnica*.

Od pridjevne osnove nastao je naziv *donjica* koji se danas više ne koristi s tim značenjem, a značio je 'žensko donje rublje otvorenih ramena koje pokriva tijelo obično do koljena' - kombine.

sufiks -ić, -čić

Od sedam sufikasa koji završavaju na *-ić* i znače umanjenice, *-ić* i *-čić* su plodni, a svi su ostali slabo plodni. U korpusu smo pronašli sljedeće umanjenice:

pletčić, opšav, porubnjak, 'ispleteni porub' (od glagola *plesti*), posuđenice: *sutaš*, *šujtaš*;
rupčić, mali rubac;
brošić, mali broš;
kaputić, mali kaput;
džepić, mali džep;
prslučić, mali prsluk;
volanić, mali volan;
čvorić, mali čvor;
lucnjić, maleni lucanj;
ogrtačić, mali ogrtač;
ovratničić, mali ovratnik;
rukavić, *rukavčić*, mali rukav;
stručić, mali struk;
šeširić, mali šešir.

Sve su umanjenice na *-ić* i *-čić* tvorene od imeničkih osnova. Zanimljivo je da umanjenice s ovim dvama sufiksima ne označuju dječju odjeću, kao većina umanjenica sa sufiksom *-ica*, *-ice*, nego je riječ o umanjenicama s hipokorističnim značenjem koje su u korpusu dosta česte.

sufiks -ivo

Vrlo slabo plodnim sufiksom *-ivo* izvedena je imenica *vezivo* od glagola *vezati*, a izvedenica znači rezultat te radnje.

sufiksi -ka, -anka

Sufiksom *-ka* tvoren je naziv *zaponka*, patentni zatvarač, nastao od imeničke osnove, od naziva *zapon*.

Sa slabo plodnim sufiksom *-anka* zabilježen je naziv *vezanka* (mašna). Tvorenica *vezanka* nastala je od glagolske osnove, od glagola *vezati*, a kao većina izvedenica s ovim sufiksom znači stvar.

sufiksi -nik, -ik

Kao što je uobičajeno u sufikasa *-nik* i *-ik* i u primjerima iz korpusa teško ih je razdvojiti zato što nazivi s tim sufiksom obično imaju dvostruke motivacije:

grudnik, odjevni predmet kojim se pokrivaju *grudi*, *grudni* prsluk;
prsnik, dio na prsima ispod grla;
steznik, dio ženskog donjeg rublja kojim se stežu prsa i struk; *stezni* dio ženskog donjeg rublja;
podveznik, dio kojim se *podvezuju* čarape (nosač čarapa).

Primjeri označuju stvari, predmete, a mogli su biti motivirani: *grudnik* imenicom *grudi* + *-nik* ili pridjevom *grudni* + *-ik*, *prsnik* pridjevom *prsni* + *-ik*, *steznik* glagolom *stezati* + *-nik* ili pridjevom *stezni* + *-ik*, a *podveznik* imenicom *podveza* + *-nik* ili glagolom *podvezati* + *-nik* (pretpostavljamo da je semantičko polje naziva *podveza* već bilo zauzeto pa je upravo od toga naziva tvoren naziv sa značenjem držača čarapa, u govoru još i njemačka riječ - *halter*). Tvorbene osnove za ove sufikse mogu biti pridjevske, glagolske i imeničke.

sufiks -ovina

S relativno slabo plodnim sufiksom *-ovina* u korpusu smo pronašli samo jedan primjer:
dabrovina - dabrovo krzno.

Izvedenica je nastala od imeničke osnove, a kako izvedenice s tim sufiksom najčešće označuju tvari, otpatke ili meso (kada označuju konkretne izvedenice), tako je i ovdje: izvedenica *da-brovina* ne označuju dabrovo meso, nego dabrovo krzno.

sufiks -Ø

S nultim sufiksom iz korpusa smo zabilježili sljedeće primjere:

izrez, oblik ili otvor dobiven tako da se iz cijelog komada dio izreže (< *izrezati*);

kroj, nacrt, rez onoga što se šije i *kroji* (< *krojiti*);

nakit, ukrasni predmeti što se nose na tijelu (< *nakititi*, stavljati ukrase);

proder, raspor, razrez (< *proderati*);

raspor, razrez, rasporak (< *rasporiti*);

zavez, isto što i mašna (< *zavezati*);

zapon, patentni zatvarač, spravica kojom se što *zapinja* (< *zaponiti*).

Izvedenice s nultim sufiksom tvorene su od glagolskih osnova, sve su muškoga roda i znače predmete, stvari. Kao i uvijek u slučaju tvorbe s nultim sufiksom, teško je odrediti tvorbeni smjer: vjerojatnije je, naime, da su glagoli *izrezati*, *krojiti*, *nakititi (se)*, *proderati*, *rasporiti*, *zavezati* i *zaponiti* nastali od imenica, nego navedene imenice od glagola. U tome slučaju, ako su glagoli motivirani imenicama, navedene primjere (*izrez*, *kroj*, *nakit* i dr.) možemo svrstati u netvorbene riječi. Međutim, kako se u suvremenome nazivlju *proder*, *zavez* i *zapon* više ne upotrebljavaju, a glagoli *proderati*, *zavezati*, *zaponiti* potvrđeni su suvremenim rječnicima, pretpostavljamo da su *proder*, *zavez* i *zapon* u doba kada su nastali, bili motivirani glagolima *proderati*, *zavezati* i *zaponiti*. Po načelu analogije u skupinu izvedenica s nultim sufiksom uvrstili smo *nakit*, *kroj*, *izrez* i *raspor*.

Sufiksalna tvorba pridjeva

Kao u imenica, i u pridjeva je sufiksalna tvorba najvažniji i najčešći tvorbeni način. Obično se tvorba pridjeva prikazuje prema osnovnoj podjeli pridjeva na *odnosne* i *opisne*, a tu je podjelu iznimno potrebno istaknuti kada je riječ o pridjevima iz korpusa modno-odjevnog nazivlja. Naime, ista imenica vrlo često motivira pridjev s opisnim i odnosnim značenjem² pa dolazi do glasovnog izjednačavanja (*neutralizacije*) njihovih izraza ako je opisni pridjev u određenom liku (Barić i dr. 1997: 365): u primjeru *kišni kaput* pridjev *kišni* je odnosni, a u primjeru *kišni dan* je opisni. Ako ista imenica motivira opisni i odnosni pridjev, zanimljivo je da će za naš korpus biti karakterističan višestani naziv s odnosnim, a ne opisnim pridjevom (osim ako nije riječ o gradivnim pridjevima: *vunen*, *svilen*), upravo zato što je riječ o semantičkome polju *odijevanje* u kojem se pridjev uz imenicu u višestlanome nazivu uvijek 'odnosi' na imenicu od koje je tvoren, to jest ima značenje '*onaj koji se odnosi na*' (*promenadna haljina*, *vjenčana haljina*, *društvena haljina*, *grudni prslučić*).

U korpusu modno-odjevnoga nazivlja pridjevi sa sufiksima *-ni*, *-ani*, *-eni*, *-ovni*, *-evni* ponekad su odnosni pridjevi, premda su glasovno izjednačeni s opisnim pridjevima na *-(a)n*, *-an*, *-en*, *-ov(a)n*, *-ev(a)n*, to jest s njihovim određenim likom. Obje skupine nastavaka, kojima se tvore opisni i odnosni pridjevi, ubrajaju se u tzv. n-sufikse. Diferencijacija među opisnim i odnosnim pridjevima s n-sufiksima dodatno je pojačana činjenicom da se u korpusu modno-odjevnog nazivlja često javljaju određeni likovi opisnih pridjeva, osobito gradivnih pridjeva na *-en* (npr. *vuneni*, a ne *vunen*, *svileni*, a ne *svilen*; *ovalni*, a ne *ovalan*) što pretpostavlja da su često opisni i odnosni pridjevi neutralizirani. Značenje koje ima pridjev (opisno ili odnosno) prepoznaje se i po mogućnosti

² Značenje *odnosnih pridjeva* tradicionalno se shvaćalo vrlo usko, u posvojnem smislu, a često samo u pravnom, posjedovnom smislu (stoga je ponekad teško razgraničiti odnosne i posvojne pridjeve). Odnosni pridjevi međutim označuju raznovrsne odnose prema imenicama u pridjevnoj osnovi: vlasničko pripadanje (*Petrova knjiga*, *državno dobro*), pripadanje dijela cjelini (*Marijine oči*, *hrvatske pokrajine*), rodbinske i društvene odnose (*Ivanov sin*), potjecanje (*bogataški sin*, *dalmatinsko vino*), namjenu (*dječja knjiga*, *zubna pasta*), druge odnose prema čovjeku, životinji, biljci, stvari, vremenu, mjestu itd. (*jutarnje novine*, *večernja haljina*, *jahaće hlače*). Babić 2002: 384-385.

komparacije: kompariraju se samo opisni pridjevi, a ostali samo u prenesenom značenju (komparacija svakog odnosnog pridjeva koji je prenošenjem postao opisni teoretski je moguća, no vrlo rijetka i posebna).

Korpusom potvrđujući pridjeve tvorene sufiksalmom tvorbom, izdvojili smo sljedeće sufikse (svi pridjevi navode se u onome rodu ili rodovima u kojima ih nalazimo u korpusu):

sufiks -aći

Sufiks *-aći* slabo je plodan sufiks, a njime se izvode pridjevi od prezentskih osnova glagola na *-ati*. Pridjevi tvoreni tim sufiksom označuju odnos prema radnji izrečenoj glagolskom imenicom od istoga glagola. U korpusu smo pronašli sljedeće pridjeve na *-aći*: *kupaći, jahaće, spavaći, igraće*.

sufiks -an/-ani; -(a)n/-ni

S ovim smo sufiksima, koji imaju opće opisno značenje, u korpusu pronašli sljedeće pridjeve: *apartan, apartna, broširan, praktičan, tanan, dražestan / dražesni, drapirani, drapirana, elegantna, prostran, poprečni (poprečan)*³, *ovalni (ovalan), moderni (moderan), uzorkana, imprimirana, nareskana, prostrane, iscifrani (iscifran), ravni (ravan), jednostavni (jednostavan), lakovana*.

Pridjevi *apartan/-na* i *broširan* tvoreni su od stranih osnova: od *franc. a part* što znači *izuzetan, osebujno lijep, pristao, osobit (među drugima)* te od *franc. broché*, što označava *način dorade tkanine s uzorcima, utkanost na posebnom tkalačkom stroju*.

sufiks -ast(i)

Sufiks *-ast* ima posebno opisno značenje, a pridjevi tvoreni tim sufiksom znače sličnost. U korpusu su s tim sufiksom zabilježeni sljedeći pridjevi: *točkicašti, lepezasta, zvonast, hlačašti, šiljasti, čipkasta, suknasti, skutnjasta, suknjasta, baršunasta, koprenasta, kaležasta, kockast*. Tvoreni su od imenica.

sufiks -av

Pridjevi sa sufiksom *-av* koji znači opskrbljenost i obilje tvore se od imenica. U korpusu smo pronašli pridjeve *kačkov, plohava*. Pridjeve *kačkov* i *plohav* ne pronalazimo u suvremenim rječnicima što znači da je riječ o starim tvorbama (osim toga, pridjev *kačkov* tvoren je od glagola *kačkati*, a pridjevi s tim sufiksom tvore se od imenica).

sufiks -eći

Sufiks *-eći* potvrđen je samo u primjeru *viseća (haljinica)*.

sufiks -en

N-sufiks *-en* (odnosno njegova određena inačica *-eni*) ima opće opisno značenje i potvrđen je sljedećim primjerima (uglavnom gradivnih pridjeva): *vuneni, svileni, položena, krznena, prošireni, pleteni, nakovrčen, otmjena*.

sufiks -eni

Sufiks *-eni* s odnosnim značenjem potvrdili smo samo u primjeru: *društvena (haljina)* jer u tom slučaju on znači *'haljinu koja se odnosi na društvo, koja se nosi za izlaske u društvo'*.

sufiks -ikav

Kao sufiksom *-av*, i sufiksom se *-ikav* tvore pridjevi s posebnim opisnim značenjem, a znače opskrbljenost i obilje. U korpusu smo pronašli: *šupljikavi* (određeni lik pridjeva).

³ Ako je korpusom potvrđen samo određeni lik pridjeva, u zagradama donosimo neodređeni lik kako bismo pokazali razliku između određenog opisnog pridjeva i odnosnog pridjeva na *-ni*.

sufiks -ji

Sufiksom *-ji* pridjevi se tvore od imenica, i to ponajprije od imenica za oznaku životinja. U korpusu obično pridjev tvoren sufiksom *-ji* označava životinjsku kožu od koje se izrađuje odjevni predmet (npr. *kozja koža*). Korpusom smo potvrdili: *kozji, dječji, vražja (koža)*. Osim od imenica za životinje, od imenica ostalih kategorija (*dječji, vražji*), pridjevi na *-ji* su također učestali. Imaju opće odnosno značenje.

sufiks -nat

Pridjevi sa slabo plodnim sufiksom *-nat* izvedeni su samo od imenica, a u korpusu smo potvrdili: *pljosnati, pljosnato, pljosnata* ('koji je ravne površine; spljošten, prignječen').

sufiks -ni; -ani

S ovim sufiksima, koji imaju odnosno značenje, potvrdili smo sljedeće pridjeve: *kovna, vratni, porubni* (koji se odnosi na porub), *zavojni, putni, biserno, vrtna, snježne (cipele), četverokutni, kućna, čajna, plesna, ljetna, promenadna, vjenčana, vrtna, okolna, kišna, zaporna, prašna, ulični, grudni*.

sufiks -nji

Pridjevi sa slabo plodnim sufiksom *-nji* izvedeni su uglavnom od priloga i imenica, a u korpusu smo pronašli sljedeće: *zatražnji, večernji, dorji*. Značenje je tih pridjeva opće odnosno.

sufiksi -ski, -ški, -ački, -anski

Sufiks *-ski* jedan je od najplodnijih pridjevnih sufikasa, a pridjevi tvoreni tim sufiksom izvedeni su od imenica, zamjenica, pridjeva i priloga. Korpusom potvrđujemo sljedeće primjere na *-ski*: *perzijski, športski, sportska, krokodilski, gradska, klupski, škotski, stilska, tirolska, seljanska, ženske, mornarska, salonski, fantazijski, kompletski, jesenski, panamski, muška*.

Sa sufiksom *-anski* u korpusu smo potvrdili: *venecijanski, valensijanski, američanska*. Neki pridjevi na *-ski* (*perzijski, panamski*) i svi na *-anski* tvoreni su od zemljopisnih imena. Pridjev *američanski* tvoren je od okrnjene osnove imenice na *-(a)c* sufiksom *-ski* (*Amerikan(ac) + -ski*). To je danas zastarjela tvorba.

Sa sufiksom *-ački* potvrđeni su sljedeći pridjevi: *prednjački, kozačka, mladenačka, djevojačka, mačevalačko, dječaćko*.

Svi pridjevi s navedenim sufiksima imaju odnosno značenje.

Sufiksalna tvorba priloga - preobrazba

Nekoliko je priloga u modno-odjevnome nazivlju za koje možemo tumačiti da su tvoreni od opisnih pridjeva sufiksom *-o*, ali i preobrazbom ili popriložavanjem pridjeva (Babić 2002: 566). Preobrazba je način blizak tvorbi, granično područje, a označava postanak nove riječi prijelazom iz jedne vrste riječi u drugu bez dodavanja tvorbenih elemenata. Inače je u hrvatskome jeziku preobrazba relativno rijetka, no dosta česta u priloga. Pridjevi se popriložavaju u liku za srednji rod. Primjeri iz korpusa: *široko, zvonoliko*.

Zaključak

Vrlo je plodna tvorba imenica sufiksima *-ac, -ak, -jak, -njak* te *-ica, -ić* i *-čić*. Posljednjim se trima sufiksima tvore u modno-odjevnome nazivlju vrlo česte umanjnice kojima se imenuju dijelovi ženske ili dječje odjeće (npr. *haljina* - ženski odjevni predmet, *haljinica* - dječji odjevni predmet). Kada se pak umanjnicom naziva ženska odjeća, osim umanjenoga, pridaje joj se i hipokoristično značenje. U promatranome korpusu obična je tvorba imenica sufiksima koje danas smatramo slabo plodnima ili zastarjelima pa u usporedbi sa suvremenim korpusom možemo

uočiti da većina njima tvorenih naziva danas nije u upotrebi (*-etak: namjetak, -anka: vezanka, -alo: opšivalo, -ača: zapinjača*).

Pri analizi postanka pridjeva razgraničili smo opisne i odnosne pridjeve te pritom utvrdili da su u tvorbi pridjeva najplodniji sufixi s opisnim značenjem *-an/-ani; -(a)n/-ni, -en i -ast(i)*, a s odnosnim značenjem *-ni/-ani i -ski (-anski)*.

U tvorbenoj analizi hrvatskih naziva često je gotovo nemoguće odrediti način postanka jer su leksikografske definicije u starijim rječnicima nepotpune i neprecizne, a mnogi se analizirani nazivi potvrđeni korpusom u tim rječnicima ili ne pronalaze ili imaju značenja koja nisu u vezi s modno-odjevnim terminologijom: npr. *dovratak* (okvir koji drži vrata, dovratnik) sa značenjem *ovratnika* može biti *terminologiziran opći pojam* ili *tvorbeni homonim* što se prema leksikografskim definicijama ne može odrediti. Nadalje, značenja za pojedine nazive ne možemo tražiti ni u suvremenim rječnicima jer je negdašnjemu modno-odjevnom nazivu danas pridružen posve drugi sadržaj ili se pak 'stari' naziv više uopće ne koristi: on danas ima drukčiji izraz, najčešće posuđen iz stranih jezika (*pasac, podveznik - halteri; vezanka, zavez, petlja - mašna*). Vrlo je teško stoga načiniti precizno semantičko preobličivanje s namjerom da se odrede (bliže) tvorbene veze odnosno tvorbeni način postanka naziva.

POPIS LITERATURE**ANIĆ 2003**

Vladimir Anić, *Veliki Anić: Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb 2003.

ANIĆ - GOLDSTEIN 1999

Vladimir Anić - Ivo Goldstein, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb 1999.

BABIĆ 2002

Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb 2002.

BARIĆ 1997

Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika*, Zagreb 1997.

BARTHES 1967

Roland Barthes, *The Fashion System* (na engleski prev. Matthew Ward & Richard Howard), Los Angeles, London 1967.

CRUSE 1986

D. Alan Cruse, *Lexical Semantics*, Cambridge 1986.

CRUSE 2000

D. Alan Cruse, *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*, Oxford 2000.

ESIH 1954

Vinko Esih, *Pomodni rječnik*, Zagreb 1954.

JELINEK 1971

Žuži Jelinek, *Čar mode*, Zagreb 1971.

JELINEK 1995

Žuži Jelinek, *Tajna mode. Povijest mode od Sumerana do danas - Tisuću savjeta za žene i muškarce - Tekstilni abecedarij*, Zagreb 1995.

Hrvatski enciklopedijski rječnik, Zagreb 2003.

MIHALJEVIĆ 1993

Milica Mihaljević, *Hrvatsko računalno nazivlje*, Zagreb 1993.

MIHALJEVIĆ 1994

Milica Mihaljević, Struktura rječničkoga članka u terminološkim rječnicima, *Filologija*, 22-23, 87-90, Zagreb 1994.

ŠONJE 2000

Rječnik hrvatskoga jezika, glavni urednik Jure Šonje, Zagreb 2000.

SAMARDŽIJA 2003

Marko Samardžija, *Hrvatski jezik 4, udžbenik za 4. razred gimnazije*, Zagreb 2003.

ŠTIMAC 2008

Vlatka Štimac, *Hrvatsko modno-odjevno nazivlje: Jezična analiza modnih časopisa od 1918. do 1941.*, Zagreb 2008.

ŠTIMAC LJUBAS 2009

Vlatka Štimac Ljubas, "Taksonomijske hijerarhizacije modno-odjevnoga nazivlja", *Studia lexicographica*, 4-5, Zagreb 2009., 51-63.

SUFFIX-AIDED WORD-FORMATION FORMING THE SYSTEM OF CROATIAN TERMS COVERING FASHION AND CLOTHES ITEMS

In this paper suffix-aided word-formation is analysed, as the most common way of forming the system of Croatian terms related to the fields of fashion-clothes and textile-technological professions. For the analysis we have chosen the second period of the history of the Croatian standard language and the corpus of the fashion magazines in Croatian published from 1918 to 1941. The terms that originate from the Croatian formation mostly include nouns and adjectives.

Key words: Croatian terms covering fashion and clothes items, corpus, word-formation, suffix-aided word-formation